

Raportti Osaamisen ennakointifoorumin kauden 1.1.2021 – 31.12.2024 toiminnasta

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Foorumin ohjausryhmä.....	2
2.1	Ohjausryhmän kokoukset	3
3	Ennakointiryhmät	3
3.1	Ennakointiryhmien kokoonpano ja tehtävät	4
3.2	Ennakointiryhmien kokoukset ja osallistuminen	4
3.3	Ennakointiryhmien työsuunnitelmat ja ohjausryhmän palaute	5
4	Ohjausryhmän, ennakointiryhmien puheenjohtajien, varapuheenjohtajien sekä sihteerien tapaamiset.....	5
5	Ohjausryhmän ja ennakointiryhmien väliset uudet vuorovaikutusmuodot.....	6
5.1	Ohjausryhmän ja ennakointiryhmien keskustelutunnit.....	6
5.2	Ennakointiryhmien kuulumiset ENFO:ssa – puheenvuorot	6
6	Ennakointityö Osaamisen ennakointifoorumissa	7
7	Viestintä ja tiedotus.....	10
7.1	Ulkoinen viestintä	10
7.2	Sisäinen viestintä.....	11
8	Arviointi.....	11
8.1	Vuoden 2022 itsearviointikysely	12
8.2	Vuoden 2024 arviointiselvitys.....	12
8.3	Arviointikyselyiden vastausten vertailua vuosien 2022 ja 2024 välillä.....	12

1 Johdanto

1980-luvulta toimineen koulutustoimikuntajärjestelmän työtä jatkamaan perustettiin vuonna 2017 Osaamisen ennakointifoorumi (OEF). Foorumin ensimmäinen toimikausi oli 1.1.2017–31.12.2020. Opetus ja kulttuuriministeriö nimesi foorumin ohjausryhmän ja pyysi Opetushallitusta kokoamaan ennakointiryhmät sekä organisoimaan niiden toiminnan. Foorumin tehtävänä oli toimia opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen yhteisenä ennakoinnin asiantuntijaelimenä. Opetus- ja kulttuuriministeriö piti

koulutuksen ja työelämän välistä vuoropuhelua tärkeänä erityisesti osaamistarpeiden ennakoinnin ja koulutuksen kehittämisen näkökulmasta. Ministeriö päätti 16.11.2020 OEF:n toisesta toimikaudesta ajalle 1.1.2021–31.12.2024. Ennakointiryhmät lopettivat toimintansa vuoden 2024 lopussa, mutta ohjausryhmän toimikautta jatkettiin 30.6.2025 asti. Jatkopäätöksellä varmistettiin se, että ryhmällä oli mahdollisuus seurata ja tukea OKM:n perustaman Koulustarpeen ennakointimallin valmistelutyöryhmän työtä¹.

Ensimmäiselle toimikaudelle tehdyn ulkoisen arvioinnin suositusten mukaisesti foorumin toimintaa uudistettiin toista toimikautta varten joiltain osin. Ennakointiryhmien ja ohjausryhmän tehtäviä selkeytettiin, varajäsenjärjestelmä poistettiin, ryhmien jäsenmäärää kasvatettiin ja puheenjohtajien valintaprosessi uudistettiin. Lisäksi mm. otettiin käyttöön viitteellinen ohjeistus aloitteiden laatimiseksi ja käynnistettiin kokousaktiivisuuden seuranta.

Ensimmäisen toimikauden tavoin myös toisella toimikaudella foorumin keskeisenä tavoitteena oli ennakoinnin lisäksi koulutuksen ja työelämän vuoropuhelun edistäminen ja kehittäminen. Foorumi koostui toisellakin toimikaudella ohjausryhmästä, yhdeksästä ennakointiryhmästä sekä ennakointiryhmien kokoamista asiantuntijaverkostoista.

2 Foorumin ohjausryhmä

Foorumin toisella toimikaudella ohjausryhmän tehtävät olivat seuraavat:

1. Suunnitella, ohjata, koordinoida ja kehittää Osaamisen ennakointifoorumin toimintaa yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen kanssa.
2. Tukea opetus- ja kulttuuriministeriötä sekä Opetushallitusta Osaamisen ennakointifoorumin ennakointityön koordinoimisessa.
3. Seurata ennakointiryhmien ennakointityötä ja muuta työskentelyä.
4. Työskennellä vuorovaikutteisesti ennakointiryhmien kanssa sekä tukea ja ohjata ennakointiryhmiä niiden tehtävien toteuttamisessa ja antaa ryhmien työskentelystä niille palautetta.
5. Edistää ennakointitiedon hyödyntämistä sekä vaikuttavuutta ja tehdä omalta osaltaan Osaamisen ennakointifoorumia tunnetuksi sekä viestiä sen tuottamista ennakointituloksista.

Ohjausryhmässä tuli olla enintään 22 jäsentä (pl. puheenjohtajat ja sihteerit). Tarvittaessa ohjausryhmään oli mahdollista kutsua pysyviä tai määräaikaista asiantuntijajäseniä.

Ohjausryhmässä olivat edustettuina koulutuksen järjestäjät (ammattillinen koulutus + korkeakoulutus), koulutuksen tutkimuksen ja arvioinnin asiantuntemus, maakuntien liitot (alue-ennakoinnin asiantuntemus), opetushallinto, opetushenkilöstö, opiskelijat (ammattillinen koulutus + korkeakoulutus), työ- ja elinkeinoministeriö, työnantajat, yrittäjät ja työntekijät.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijajärjestöjä pyydettiin nimeämään ohjausryhmään yksi yhteinen edustaja. Samoin korkeakoulutuksen opiskelijajärjestöjä pyydettiin myös nimeämään yksi yhteinen edustaja. Lisäksi maakuntien liittoja pyydettiin nimeämään yksi yhteinen edustaja.

Ohjausryhmän puheenjohtaja nimitettiin opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja varapuheenjohtaja Opetushallituksesta. Molemmista em. organisaatioista nimettiin ryhmään sihteerit, joita oli yhteensä kolme. Koko kauden ajan ohjausryhmässä toimi pysyvänä asiantuntijajäsenenä Opetushallituksen edustaja.

¹ Koulustarpeen ennakointimallin valmistelutyöryhmän toimikausi oli 24.10.2024 – 31.5.2025 (VN/26814/2024).

2.1 Ohjausryhmän kokoukset

Ohjausryhmä kokoontui toimikauden aikana yhteensä 15 kertaa. Kokoukset järjestettiin etäkokouksina. Sihteerit ja pysyvä asiantuntija mukaan lukien kokousten osallistujamäärän vaihteluväli oli 18–24 henkilöä, vuosittaisen osallistumisprosentin vaihdellessa välillä 76–86 %.

2021

Ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa, kesäkuussa, lokakuussa ja marraskuussa. Kokouksissa käsiteltiin muun muassa toimikauden toiminta- sekä ennakkointisuunnitelmia ja foorumin itsearviointia. Ohjausryhmä perusti arviointijaoston valmistelemaan itsearviointia.

2022

Ohjausryhmä kokoontui neljä kertaa. Kokouksissa käsiteltiin esimerkiksi foorumin itsearviointia ja ensimmäisen arviointikyselyn tuloksia, viestintää sekä ennakkointiryhmien ja ohjausryhmän uusia vuorovaikutusmuotoja

2023

Ohjausryhmä kokoontui neljä kertaa. Kokouksissa käsiteltiin ennakkointiryhmien ja ohjausryhmän välisten keskustelutuntien tuloksia, foorumin itsearviointisuunnitelman päivittämistä sekä kauden toisen itsearviointikyselyn luonnosta. Lisäksi aloitettiin keskustelu ennakkointiyhteistyöstä kuluvan OEF-kauden jälkeen.

2024

Ohjausryhmä kokoontui neljä kertaa. Kokouksissa käsiteltiin kauden toisen itsearviointikyselyn tuloksia, OEF:n viestinnän tavoitteiden päivittämistä vuodelle 2024, ryhmien loppuraporttien ohjeistamista ja palautettujen raporttien yhteenvetoja. Lisäksi kahdessa kokouksessa jatkettiin keskustelua ennakkoinnin sidosryhmäyhteistyöstä OEF-kauden 2021–2024 päätyttyä.

2025 (ohjausryhmän jatkokausi 31.6.2025 asti)

Jatkokaudellaan ohjausryhmä kokoontui kaksi kertaa. Molemmissa kokouksissa käsiteltiin sekä Koulutustarpeen ennakkointimallin valmistelutyöryhmän työtä että Opetushallituksen ajankohtaisia ennakkointiasioita.

Kaikissa vuosina 2021–2024 pidetyissä kokouksissa kuultiin OEF-ennakkoinnin tilannekatsaus. Ohjausryhmän sekä ennakkointiryhmien puheenjohtajien ja sihteereiden tapaamisten (ns. yhteistapaamiset) valmistelu ja tapaamisten tuloksista keskustelu olivat kokousten asialistalla aina näiden asioiden ollessa ajankohtaisia. Kokouksissa käsiteltiin myös aina kunkin vuoden lopulla ennakkointiryhmien työsuunnitelmien ohjeistus ja keväisin ryhmien ohjausryhmälle palauttamattomat työsuunnitelmat.

Ohjausryhmän toimintaa suhteessa sen tehtäviin on kuvattu liitteessä 1.

3 Ennakkointiryhmät

Osaamisen ennakkointifoorumin yhdeksän ennakkointiryhmää olivat nimeltään

- Luonnonvarat, elintarviketuotanto ja ympäristö
- Liiketoiminta ja hallinto
- Koulutus, kulttuuri ja viestintä
- Liikenne ja logistiikka

- Majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalvelut
- Rakennettu ympäristö
- Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointiala
- Teknologiateollisuus ja -palvelut
- Prosessiteollisuus ja tuotanto.

Ryhmien osaamis- ja toimialat on kuvattu tarkemmin erillisessä liitteessä 2.

3.1 Ennakointiryhmien kokoonpano ja tehtävät

Ennakointiryhmissä tuli OKM:n päätöksen mukaan olla 15–25 jäsentä. Kaikki ryhmät aloittivat toimintansa 25 jäsenellä. Opetushallitus nimitti ryhmien jäsenet sidosryhmien esitysten pohjalta. Ryhmien kokoonpanossa tuli huomioida seuraavat tahot: työnantajat ja yrittäjät, työntekijät, opetushenkilöstö (ammattillinen ja korkeakoulutus), koulutuksen järjestäjät, korkeakoulut, opetushallinto sekä ryhmän toimialaan liittyvä tutkimus. Opetushallituksesta nimettiin jokaiseen ryhmään kaksi jäsentä: ammatillisen koulutuksen asiantuntija ja ennakoinnin asiantuntija, jotka toimivat ryhmien sihteereinä.

Ennakointiryhmien tehtävät olivat seuraavat:

1. Osallistua osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointiin sekä ennakointitiedon tuottamiseen (laadullinen ja määrällinen ennakointi) Opetushallituksen laatiman ennakointisuunnitelman mukaisesti.
2. Analysoida tuotetun ennakointitiedon perusteella työelämän muuttuvia ja uusia osaamistarpeita.
3. Tehdä ennakointitulosten pohjalta asianmukaisille tahoille aloitteita, suosituksia ja ehdotuksia koulutuksen kehittämiseksi eri koulutusasteilla sekä seurata niiden etenemistä.
4. Edistää ennakointitiedon hyödyntämistä ja tehdä Opetushallituksen tuella Osaamisen ennakointifoorumia tunnetuksi sekä viestiä sen tuottamista ennakointituloksista.

3.2 Ennakointiryhmien kokoukset ja osallistuminen

Toimikauden aikana ennakointiryhmät kokoontuivat muutamia kertoja vuodessa. Ryhmät suunnittelivat ja päättivät kokouksensa sisällöt pääosin itse, mutta kokouksissa käsiteltiin myös Opetushallituksen ennakointiprosessiin liittyviä yhteisiä teemoja. Kokousten määrät ja osallistumisaktiivisuus vaihtelivat jonkin verran vuosittain ja ryhmittäin.

Taulukko 1. Ennakointiryhmien kokousten vuosittaisen määrän vaihteluväli ja kaikkien kokousten keskimääräinen osallistumisprosentti toimikaudella 2021–2024.

Ennakointiryhmä	Kokouksia/vuosi toimikaudella 2021–2024	Keskimääräinen kokousten osallistumis-%
Luonnonvarat, elintarviketuotanto ja ympäristö	4–5	75 %

Liiketoiminta ja hallinto	3–5	73 %
Koulutus, kulttuuri ja viestintä	3–6	80 %
Liikenne ja logistiikka	4–5	73 %
Majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalvelut	3–4	81 %
Rakennettu ympäristö	3–4	79 %
Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointiala	4–5	84 %
Teknolohiateollisuus ja -palvelut	3–5	65 %
Prosessiteollisuus ja -tuotanto	4	81 %

3.3 Ennakointiryhmien työsuunnitelmat ja ohjausryhmän palaute

Ennakointiryhmät laativat vuosittain työsuunnitelmat, joista ohjausryhmä antoi niille palautetta. Työsuunnitelmat sisälsivät ryhmien tavoitteet ja toimenpiteet tulevalle vuodelle, ja niissä arvioitiin myös edellisen vuoden tavoitteiden toteutumista. Seuraavaksi on esitetty ohjausryhmän työsuunnitelmista antaman palautteen keskeisimmät asiat vuosittain.

- **Vuonna 2021** ohjausryhmä piti tärkeänä, että kauden ensimmäisenä vuonna ennakointiryhmät olivat kiinnittäneet huomiota toiminnan käynnistämiseen, ryhmien järjestäytymiseen sekä yhteisten pelisääntöjen sopimiseen. Palautteessa todettiin, että jäsenistö oli osallistettu ryhmien toiminnan suunnitteluun kiitettävästi.
- **Vuonna 2022** ohjausryhmä totesi, että ryhmien työsuunnitelmiin kirjatut tavoitteet olivat moninaisia, mutta siitä huolimatta ennakointiryhmien omat tavoitteet vastasivat OEF:n tavoitteita ja tehtäviä. Ryhmiä kannustettiin tutustumaan toistensa suunnitelmiin hyvien käytäntöjen jakamiseksi sekä tarkastelemaan OEF:n toimintaympäristön muutoksia ja niiden vaikutuksia omaan toimialaansa.
- **Vuonna 2023** palautteessa todettiin, että ennakointiryhmien toiminta oli ohjausryhmän käytettävissä olevan tiedon perusteella varsin sujuvaa ja tavoitteiden mukaista. Ryhmiä kehoitettiin jälleen tutustumaan toistensa työsuunnitelmiin ja pohtimaan ryhmien välistä yhteistyötä, jota oli toivottu erityisesti alkuvuoden keskustelutunneilla.
- **Vuonna 2024** ohjausryhmä totesi, että ryhmät olivat hyvin sitoutuneita foorumin toimintaan ja että edellisen vuoden tavoitteet oli saavutettu hyvin. Palautteessa kiitettiin ennakointitulosten hyödyntämisen ja viestinnän huomioimista suunnitelmissa. Taloudellisten haasteiden vuoksi toivottiin virtuaalisten työskentelytapojen hyödyntämistä ja tavoitteiden priorisointia.

4 Ohjausryhmän, ennakointiryhmien puheenjohtajien, varapuheenjohtajien sekä sihteereiden tapaamiset

Toimikauden 2021–2024 aikana järjestettiin yhteensä kymmenen ohjausryhmän sekä ennakointiryhmien puheenjohtajien ja sihteereiden tapaamista. Tapaamisista kaksi toteutettiin lähitapaamisina, ja muut järjestettiin etänä. Osallistumisaktiivisuus tapaamisiin oli melko hyvä, osallistumisprosentti vaihteli 66 ja 85 prosentin välillä.

Tapaamisten tavoitteena oli vahvistaa tiedonvaihtoa foorumin eri toimijoiden kesken, käsitellä ryhmien työskentelyn kannalta keskeisiä kysymyksiä sekä mahdollistaa palautteen vaihto ohjausryhmän ja ennakointiryhmien välillä. Tapaamisissa kuultiin ulkopuolisia alustuksia, jaettiin kokemuksia ryhmien toiminnasta sekä keskusteltiin ajankohtaisista asioista ja foorumin ennakointityöstä. Tilaisuuksia hyödynnettiin myös esimerkiksi arvioinnin tulosten käsittelyssä.

Tapaamisten aiheet ja keskeisimmät sisällöt on koottu liitteeseen 3.

5 Ohjausryhmän ja ennakointiryhmien väliset uudet vuorovaikutusmuodot

Osaamisen ennakointifoorumin edellisen toimikauden ulkoinen arviointi nosti esiin tarpeen vahvistaa ohjausryhmän ja ennakointiryhmien välistä vuorovaikutusta. Tämän perusteella ohjausryhmä päätti toimikauden alussa ottaa käyttöön kaksi uutta vuorovaikutusmuotoa: keskustelutunnit ennakointiryhmien ja ohjausryhmän välillä sekä puheenvuorot ennakointiryhmien kuulumisista ohjausryhmän kokouksissa. Keskustelutunnit toteutettiin vuonna 2023, ja ohjausryhmässä pidettävät puheenvuorot jatkuivat useampana vuonna. Molemmat toimintamuodot tarjosivat ohjausryhmälle arvokasta palautetta ja tukivat foorumin itsearviointia.

5.1 Ohjausryhmän ja ennakointiryhmien keskustelutunnit

Keskustelutuntien käyttöönotosta päätettiin vuoden 2021 aikana, ja niiden toteutusta valmisteltiin vuonna 2022. Toteutus tapahtui alkuvuodesta 2023. Jokaisen ennakointiryhmän kanssa järjestettiin oma keskustelutunti, johon oli kutsuttu koko ennakointiryhmä sekä ohjausryhmä. Keskustelutunneilla oli kaksi pääteemaa:

- Ennakointiryhmän osaamis- ja toimialojen tilanne
- Osaamisen ennakointifoorumin toiminta

Teemojen alle laadittiin apukysymyksiä, joita ryhmät saivat pohtia etukäteen. Ensimmäisessä teemassa tarkasteltiin muun muassa osaamistarpeiden muutoksia, muutokseen vaikuttavia ilmiöitä kuten vihreä siirtymä ja digitalisaatio, työvoimapulaa sekä koulutus- ja työperäistä maahanmuuttoa. Toisessa teemassa arvioitiin foorumin toiminnan onnistumisia ja kehittämistarpeita, sekä annettiin palautetta ohjausryhmälle, opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä Opetushallitukselle.

Tapaamisiin osallistui ryhmästä riippuen 14–18 ennakointiryhmän jäsentä ja 9–17 ohjausryhmän jäsentä. Keskustelutuntien sisällöistä laadittiin yhteenveto, joka esiteltiin ohjausryhmän ja ennakointiryhmien puheenjohtajien ja sihteereiden yhteistapaamisessa toukokuussa 2023. Yhteenveto ja muu materiaali tallennettiin Eduuniin jäsenistön saataville.

5.2 Ennakointiryhmien kuulumiset ENFO:ssa – puheenvuorot

Toinen uusi vuorovaikutusmuoto oli ohjausryhmän kokouksissa kuultavat puheenvuorot ennakointiryhmien kuulumisista. Näiden puheenvuorojen tarkoituksena oli tarjota ohjausryhmälle koottua palautetta ennakointiryhmien toiminnasta ja OEF:n onnistumisista, haasteista ja kehittämistarpeista.

Puheenvuoroja pyydettiin kahdella eri tavalla riippuen siitä, oliko kyseisen ENFO:n jäsenen taustaorganisaatiolla jäseniä ennakointiryhmissä:

- Jos jäseniä oli, puheenvuorojen toivottiin perustuvan oman jäsenistön näkemyksiin foorumin toiminnasta.
- Jos jäseniä ei ollut, puheenvuorossa pyydettiin esittämään organisaation yleinen näkemys Osaamisen ennakointifoorumista.

Puheenvuorojen sisältöä hyödynnettiin mm. toiminnan kehittämisessä ja foorumin itsearvioinnissa. Puheenvuorojen pitäjiä mahdolliset esitysmateriaalit materiaalit tallennettiin Eduuniin kyseisten kokousten kansioihin. Vuoden 2024 loppuun mennessä puheenvuoron oli pitänyt yhteensä kaksitoista tahoa². Seitsemältä ohjausryhmän jäsenorganisaatiolta puheenvuoro jäi kauden aikana pitämättä.

6 Ennakointityö Osaamisen ennakointifoorumissa

Osaamisen ennakointifoorumista tehdyn päätöksen mukaan Opetushallituksen tehtävänä oli laatia foorumille ennakointisuunnitelma. Ennakointisuunnitelmassa tuli kuvata ennakointiprosessi pääpiirteittäin sekä esittää ennakointityön aikataulut. Ohjausryhmän tehtävänä oli käsitellä ja kommentoida ennakointisuunnitelmaa. Toimikauden alussa myös ennakointiryhmillä oli mahdollisuus kommentoida ennakointisuunnitelmaa. Suunnitelmassa huomioitiin OEF:n ensimmäiseltä kaudelta kerätyt kokemukset ja saatu palaute sekä OEF:n ensimmäisen toimikauden ulkoisen arvioinnin tulokset. Yksi ennakointiryhmien neljästä tehtävästä on osallistua osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointiin sekä ennakointitiedon tuottamiseen (laadullinen ja määrällinen ennakointi) Opetushallituksen laatiman ennakointisuunnitelman mukaisesti.

Opetushallitus suunnitteli ja organisoi ennakointityön. Ennakointityön tavoitteena oli tuottaa laadullista ja määrällistä tietoa tulevaisuuden osaamistarpeista koulutuksen kehittämisen tueksi. Ohjausryhmää tiedotettiin ennakointiprosessin etenemisestä koko toimikauden ajan. Ennakointiprosessia ja sen aikataulutusta on kuvattu liitteissä 4 ja 5.

Tähän lukuun on koottu OEF:n ennakointiprosessin keskeisimmät vaiheet toimikauden aikana Tarkemmat vuosittaiset kuvaukset ennakointityön etenemisestä, sisältäen myös Opetushallituksen oman ennakkoinnin kehittämistyön, löytyvät ohjausryhmän vuosiraporteista.

Vuosi 2021

Opetushallitus laati ennakointisuunnitelman, jossa määriteltiin ennakointiprosessin päävaiheet ja koko kauden aikataulu. Suunnitelmaa esiteltiin ohjausryhmälle sekä ennakointiryhmille, ja siitä kerättiin palautetta.

Ennakointiryhmien osalta varsinainen ennakointityöskentely alkoi ennakointiryhmille suunnatulla koronakyselyllä, joka oli avoinna 28.9. - 12.10.2021. Myös ohjausryhmällä oli mahdollisuus osallistua kyselyyn. Kyselyn vastausosuus oli 70,7 % (155 vastaajaa), mitä voidaan pitää hyvänä. Koronakyselyn tuloksia käsiteltiin ja jatkotyöstettiin ennakointiryhmäkohtaisesti ryhmien kokouksissa marras-joulukuussa.

² Puheenvuoron pitäneet tahot: MTK ja OAJ (5.10.-22), Unifi ja Arene (9.12.-22), Uudenmaan liitto ja AMKE (13.4.-23), KIT, STTK ja Karvi (20.9.-23), TEM (22.11.-23), EK ja SY (10.6.-24)

Samaisissa kokouksissa ryhmällä oli myös mahdollisuus kommentoida OEF-skenaarioiden aihioita. Opetushallituksen edustajat fasilitoivat työskentelyn ja työskentelyssä hyödynnettiin Howspace-alustaa. Ennakointiryhmiltä saadun palautteen mukaan ennakointityöskentely kokouksissa oli mielenkiintoista ja inspiroivaa. Howspace-alustalle kertyi runsaasti kommentteja kaikista ennakointiryhmistä, yhteensä n. 940 kommenttia.

Vuosi 2022

Keväällä järjestettiin korona- ja skenaarioseminaari, jossa esiteltiin koronakyselyn ja teemaan liittyvän lisäselvityksen tuloksia. Seminaarissa käytiin lisäksi läpi skenaariopohjien luonnoksia ja pohdittiin muuttuneen maailmantilanteen, kuten Venäjän hyökkäyssodan, vaikutuksia ennakointiin.

Opetushallitukselle myönnettiin ennakointitiedon saavutettavuuden ja vaikuttavuuden kehittämiseen rahoitusta EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF). Rahoituksella alettiin kehittää keskipitkän aikavälin laadullisen ja määrällisen ennakkoinnin toteutusta. Keskeinen osa RRF-rahoituksella tehtävää kehitystyötä oli uusi ennakkoinnin tietojärjestelmä. Tietojärjestelmä kokoaa ennakointitietoa yhteen, tarjoaa työskentelyalustan ennakointitiedon hyödyntämiselle, toimii ennakointitiedon raportoinnin ja levittämisen alustana sekä integroituu rajapintojen kautta muihin ennakointiin liittyviin tietojärjestelmiin

Ennakointiryhmien ja sidosryhmien näkemyksiä osaamistarpeista kerättiin laajassa kyselyssä, joka kohdistui 130 ammattialaan. Ennakointiryhmät tarkensivat tuloksia kokouksissaan. Tulokset julkaistiin Power BI -muodossa.

Vuoden 2022 aikana Opetushallituksessa mm. valmisteltiin keskipitkän aikavälin työvoiman kysynnän trenditarkastelua ja laadittiin kohtaantoanalyysiin liittyviä mallinnuksia. Lisäksi uudistettiin ennakkoinnin ammattiluokitus ja laadittiin pitkän aikavälin ennakointia varten poistumaennusteet.

Samana vuonna aloitettiin uuden ennakointitietojärjestelmän kehittämiseen liittyvä valmistelutyö. Tietojärjestelmän tavoitteena oli koota ennakointitietoa yhteen ja tarjota työskentelyalusta ennakointitiedon hyödyntämiselle. Järjestelmä tulisi toimimaan ennakointitiedon raportoinnin ja levittämisen alustana.

Vuosi 2023

Tammikuussa julkaistiin Laaja-alainen osaaminen 2030 -raportti. Raportissa eriteltiin laaja-alaisten osaamistarpeiden muutoksia digitaalisen ja kestävyysosaamisen näkökulmasta vuoteen 2030 mennessä. Ammattialakohtaiset osaamistarpeet 2030 -raportti julkaistiin kesäkuussa 2023. Kyseessä oli Power BI -raportti, jossa on tarkasteltu 68 ammattialan ammattialakohtaisten osaamisten tarpeen muutosta vuoteen 2030. Molemmat raportit pohjautuivat edellisenä vuonna toteutettuun osaamistarvekyselyyn.

Syksyllä 2023 toteutettiin osaamistarvekysely, jolla kartoitettiin keskeisten muutosilmiöiden pitkän aikavälin vaikutuksia laaja-alaisiin osaamisiin. Tuloksia käsiteltiin ennakointiryhmissä. Ennakointiryhmiltä kerättiin palautetta tuloksista ja ryhmiä pyydettiin tuottamaan tulosten perusteella ideoita koulutuksen kehittämiseksi laaja-alaisten osaamisten parantamiseksi vuoteen 2040 mennessä. Kyselyn tulosten raportointi toteutettiin maaliskuussa 2024.

Työvoiman kysynnän ja tarjonnan keskipitkän aikavälin kohtaannon ennakkoinnin alustavat tulokset tuotettiin keväällä 2023. Niitä käsiteltiin ennakointiryhmissä huhti-kesäkuussa. Ennakointiryhmät kommentoivat kohtaantotuloksia Howspace- pohjan avulla. Samalla ryhmät saivat esittää ehdotuksia kohtaannon parantamiseksi. Tulokset julkaistiin marraskuussa 2023 Power BI-raporttina. Samassa yhteydessä julkaistiin OEF:n jäsenten näkemykset kohtaannon parantamiseksi.

Pitkän aikavälin koulutustarve-ennakoinnin alustavat tulokset tuotettiin kesäkuussa 2023. Niitä käsiteltiin ennakointityhmissä syys-lokakuun aikana. Ennakointiryhmät kommentoivat Tuloksia Howspace- alustalla.

Vuosi 2024

Opetushallituksen laatimaan ennakointisuunnitelmaan tuli joitain muutoksia vuoden 2024 aikana. Taustalla tässä oli lähinnä opetus- ja kulttuuriministeriön Koulutustarpeen ennakointimallin valmistelutyöryhmän asettaminen 25.10.2024, mutta myös jo tätä asettamista edeltänyt keskustelu OKM:n ja Opetushallituksen välillä. Myös Osaamisen ennakointifoorumin tai vastaavan uuden toimintamallin jatkosta päättäminen siirtyi vuoden 2025 puolelle. Tämä vaikutti Opetushallituksen ennakointityöhön siten, että loppusyksynä 2024 toteutettavaksi suunniteltu kohtaanto- ja osaamistarpeiden synteesianalyysi sekä syksyllä 2025 toteutettaviksi suunnitellut keskipitkän aikavälin ammattialakohtaisten ja laaja-alaisten pitkän aikavälin osaamistarpeiden ennakoinnit siirrettiin hieman eteenpäin. Pitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakoinnin osalta jäätiin odottamaa valmistelutyöryhmän esitystä.

Tammikuussa 2024 julkaistiin edellisenä vuonna toteutetun kyselyn tuloksiin pohjautuvat laaja-alaisen osaamisen pitkän aikavälin osaamistarvetulokset. Tulokset julkaistiin verkkojulkaisuna Opetushallituksen verkkosivuilla.

Syksyllä 2024 toteutettiin ammattialakohtaisen OEF-osaamislukituksen päivitys, jossa luokitukseen tuotiin vuosien 2022–2023 Työmarkkinatorin työpaikkailmoituksissa eniten mainittuja osaamisia 134 OEF-ammattialan osalta. Samalla osaamisten nimiä yhdenmukaistettiin ja osaamislistoja arvioitiin ammattialojen näkökulmasta asiantuntijatyönä. Päivitetty OEF-osaamislukitus julkaistiin Opintopolun koodistopalvelussa, josta se on saatavilla avoimen rajapinnan kautta.

OEF-osaamislukituksen päivityksen yhteydessä julkaistiin Vipusen Ennakoinnissa ammattialakohtainen OEF- ja ESCO-luokitusten välinen vastaavuusraportti. Raportti vastaa OPH:n ennakoinnin sidosryhmien tarpeeseen tarkentaa OEF-luokituksessa esitettyjä ammattialakohtaisia osaamistarvetuloksia vastaavien ESCO-ammattien osaamisilla. Raporttisivulla julkaistiin myös omalle koneelle ladattava ammattialakohtainen OEF-osaamislukitus helposti koneluettavassa muodossa.

Laadullisessa ennakoinnissa toteutettiin Huoltovarmuuteen liittyvät osaamiset 2035 -selvitys, jossa ennakoitiin huoltovarmuuteen liittyviä laaja-alaisia osaamistarpeita sekä arvioitiin näiden osaamisten tärkeyttä ja huomioimista koulutuksessa. Lisäksi tarkasteltiin sitä, millaisia alakohtaisia osaamistarpeita näkyi huoltovarmuuden kannalta erityisen kriittisillä energia-alalla, liikenteen ja logistiikan aloilla, luonnonvara-aloilla ja ruuan tuotannossa sekä sosiaali- ja terveysalalla. Asiantuntija-arviot pohjautuivat pääosin OEF:n jäsenille tehtyihin haastatteluihin ja kyselytutkimukseen. Lisäksi hyödynnettiin työpajatyöskentelyä ja erilaisia ennakointiaineistoja. Selvityksen tuotti Opetushallituksen tilauksesta Owl Group Oy.

MITENNA-mallilla tuotetut pitkän aikavälin työvoima- ja koulutustarvetulokset (2019–2040), joita valmisteltiin vuoden 2023 aikana, julkaistiin helmikuussa 2024 Power BI –raporttina. Tämä oli viimeinen MITENNA-mallilla tehty ennakointityö.

Työvoima- ja koulutustarvetulokset ja jo aiemmin marraskuussa 2023 tuotetut kohtaantotulokset (2019–2028) julkaistiin kesäkuussa 2024 avatussa uudessa Vipusen Ennakointiosiossa, joka oli toteutettu Euroopan unionin RRF-rahoituksella. Lisäksi palvelussa julkaistiin jo aiemmin tuotetut keskipitkän aikavälin osaamistarve-ennakoinnin tulokset sekä tutkintoennuste. Ennakointiryhmät olivat tutkintoennustetta lukuun ottamatta osallistuneet Vipusen Ennakointiosiossa julkaistujen tulosten tuottamiseen.

7 Viestintä ja tiedotus

Toimikaudella 2021–2024 Osaamisen ennakointifoorumin viestintää kehitettiin asteittain suunnitelmallisemmaksi ja monikanavaisemmaksi. Viestintää voi jäsentää ulkoiseen ja sisäiseen: ulkoisen viestinnän tavoitteena oli tehdä foorumia tunnetuksi sekä välittää ennakointitietoa sidosryhmille ja laajemmalle yleisölle, kun taas sisäinen viestintä tuki ryhmien työskentelyä ja varmisti tiedonkulkua foorumin sisällä. Molempien viestintämuotojen päämääränä oli lisäksi parantaa tuotetun ennakointitiedon hyödynnettävyyttä.

Foorumille laadittiin viestintäsuunnitelma jo toimikauden alussa. Myöhemmin sitä täydennettiin viestinnän tyylikäsikirjalla, jossa määriteltiin muun muassa foorumin visuaalinen ilme sekä OEF:n tehtävä (missio) ja tavoite (visio) ohjausryhmän hyväksymässä muodossa jäsenistön omaa viestintää varten. Viestintäsuunnitelmaa päivitettiin toimikauden lopulla, ja päivitetty viestinnän tavoitteet hyväksyttiin ohjausryhmän kokouksessa.

7.1 Ulkoinen viestintä

Ulkoisessa viestinnässä hyödynnettiin Opetushallituksen verkkosivuja, sosiaalisen median kanavia, asiantuntijatekstejä ja erilaisia julkaisuja. Tavoitteena oli tehdä foorumia tunnetuksi, tuoda esiin sen tuottamaa ennakointitietoa ja tukea tiedon laajempaa hyödyntämistä.

Viestinnän tyylikäsikirjaan koottiin yhtenäisiä ilmaisuja ja määrittelyjä, joiden toivottiin tukevan sitä, että foorumin jäsenet viestisivät foorumista ulospäin johdonmukaisesti ja yhteisesti sovituilla ilmaisuilla. Lisäksi jäsenistön viestinnän tueksi laadittiin kaksi diakokonaisuutta, jotka esittelivät Osaamisen ennakointifoorumia ja sen ennakointiprosessia. Diasarjojen ja tyylikäsikirjan tarkoituksena oli tukea jäsenten viestintää foorumista ja sen tuloksista sekä vahvistaa foorumin viestinnällistä yhtenäisyyttä.

Sosiaalisen median käyttöä tehostettiin edellisestä toimikaudesta. Twitter-tilillä (myöhemmin X)³ seuraajamäärä ylitti 3 000 ja Facebookissakin päättiin 800 seuraajaan. OEF:lle perustettiin LinkedIn-tili vuonna 2023.

Taulukko 2. OEF:n sosiaalisen median tilien seuraajamäärien kehittyminen.

Vuosi	Facebook	X / Twitter	LinkedIn
2021	600	2 370	–
2022	680	2 640	–
2023	780	2 650	270
2024	800	2 370	730

Vuonna 2024 ennakointitulosten julkaisu siirtyi pääasiallisesti Vipusen uuteen ennakointiosioon. Sinne koottiin keskeiset numeromuodossa olevat raportit, kuten tutkintoennusteet, työvoiman kohtaantotiedot ja koulutustarve-ennusteet. Lisäksi siellä julkaistiin keskipitkän aikavälin osaamistarvetuloksia. Vipunen tarjoaa käyttäjille visuaalisen ja saavutettavan tavan tarkastella ennakointituloksia.

³ X:ssä viestiminen on sittemmin lopetettu.

Sekä foorumin jäsenet että Opetushallituksen edustajat pitivät kauden aikana lukuisia esityksiä eri tilaisuuksissa ja esittelivät foorumia sekä sen tuottamia ennakointituloksia.

Vuonna 2024 ennakointiryhmien oman viestinnän tueksi laadittiin viestintäsuunnitelmapohja, jonka käsittelyä toivottiin ryhmien kokouksissa. Tarkoituksena oli tukea ryhmiä pohtimaan omaa viestintäänsä ja yhtenäistämään käytäntöjä.

7.2 Sisäinen viestintä

Sisäisen viestinnän keskeisiä kanavia olivat Eduuni-työtilat, sähköpostiviestintä, uutiskirjeet sekä ryhmien sihteerien kokoontumiset. Eduuniin perustettiin koko foorumin jäsenistölle yhteiset työtilat, minkä lisäksi ennakointiryhmille rakennettiin samaan yhteyteen omat työtilansa. Sekä ohjausryhmällä, ennakointiryhmillä että ennakointiryhmien asiantuntijaverkostoilla oli pääsy foorumin koko Eduuni-sisältöön. Työtilat toimivat asiakirjojen sekä muun materiaalin jakamisen ja tallentamisen pääasiallisena kanavana koko toimikauden ajan.

Ennakointiryhmien sihteeille suunnattuja uutiskirjeitä julkaistiin vuosina 2021, 2022 ja 2024 kukin vuonna kolme kappaletta. Vuonna 2023 uutiskirje oli tauolla. Kirjeissä tiedotettiin muun muassa käytännön asioista, työskentelyyn liittyvistä ajankohtaisista teemoista ja ennakointiprosessin etenemisestä. Uutiskirje toimitettiin myös ennakointiryhmien puheenjohtajille ja ohjausryhmän jäsenille tiedoksi ja hyödynnettäväksi.

Ennakointiryhmien sihteerit, eli Opetushallituksen edustajat ryhmissä, kokoontuivat säännöllisesti koko toimikauden ajan. Kokoontumiset tarjosivat foorumin sisäisen koordinaation ja tiedonvaihdon alustan. Niissä käsiteltiin ajankohtaisia asioita, jaettiin hyviä käytäntöjä ja yhtenäistettiin toimintatapoja ryhmien välillä.

Opetushallituksen ennakointiasiantuntijat kokoontuivat joka toinen viikko ns. OEF-palaverihin. Näissä kokoontumisissa mm. vaihdettiin kokemuksia ryhmien toiminnasta ja suunniteltiin ryhmien työskentelyä. Joka toinen viikko Opetushallituksen ennakointitiimi puolestaan kokoontui keskustelemaan ennakointiprosessiin liittyvistä teemoista.

8 Arviointi

Arvioinnin suunnittelua varten ohjausryhmästä muodostettiin viiden henkilön arviointijaosto, joista osa oli ohjausryhmän sihteereitä. Osaamisen ennakointifoorumi arvioi toimintaansa koko toimikautensa ajan 9.3.2022 hyväksytyn itsearviointisuunnitelman mukaisesti ja kehitti toimintaa arvioinnin havaintojen perustella. Arvioinnin tavoitteena oli myös tuottaa tietoa mahdollisen seuraavan OEF-kauden suunnittelua varten. Toimikauden keskeiset arviointitoimenpiteet olivat:

1. Vuoden 2022 lopulla toteutettu ennakointiryhmien itsearviointikysely, joka liitettiin osaksi ryhmien väliraportointia.
2. Vuoden 2024 alussa toteutettu Koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) selvitys, joka perustui ohjausryhmälle, ennakointiryhmille ja ennakointitiedon hyödyntäjille suunnattuihin kyselyihin.

8.1 Vuoden 2022 itsearviointikysely

Toimikauden alkupuolella itsearvioinnissa seurattiin ja arvioitiin ennakoitifoorumien tehtävien ja tavoitteiden mukaisen toiminnan toteutusta. Lokakuussa 2022 toteutettiin kyselyt ennakoitiryhmille ja ohjausryhmälle. Kyselyillä kartoitettiin foorumin tavoitteenasettelun ja organisoinnin sekä tehtävien toteutumisen onnistuneisuutta. Kyselyiden tuloksia käsiteltiin ohjausryhmän kokouksessa sekä ohjausryhmän ja ennakoitiryhmien puheenjohtajien sekä sihteereiden yhteistapaamisessa.

Kyselyn vastausprosentti oli hyvä ja korkeampi kuin edellisen toimikauden vastaavassa väliarvioinnissa: kyselyyn vastasi 113 ennakoitiryhmien jäsentä (vastausprosentti noin 50 %), ja vastaajia oli kaikista ennakoitiryhmistä. Kyselyyn sisällytettiin osittain samoja kysymyksiä kuin edellisen toimikauden väliarvioinnissa, jotta saataisiin vertailutietoa toimikaudesta. Ennakoitiryhmien arviot olivat kauttaaltaan jonkin verran myönteisempiä kuin edellisellä toimikaudella, erityisesti foorumin organisoitumisen ja toiminnan, ryhmien tavoitteiden ja organisoitumisen sekä tehtävien toteutumisen osalta.

8.2 Vuoden 2024 arviointiselvitys

Koulutuksen tutkimus- ja arviointikeskus Karvi toteutti aihetta koskevan selvityksen. Selvitys koostui kyselyistä OEF:n ohjausryhmälle (ENFO), ennakoitiryhmille ja ennakoititiedonhyödyntäjille. Kyselyt toteutettiin 10.1.2024–9.2.2024.

Kyselyillä selvitettiin vastaajien näkemyksiä:

- ennakoititiedon hyödynnettävyydestä ja vaikuttavuudesta,
- ennakoitifoorumien, ohjausryhmän ja ennakoitiryhmien toiminnasta,
- ennakoitifoorumien tunnettavuudesta,
- ennakoititoiminnan nykyisen organisaatiomallin vahvuuksista ja kehittämistarpeista sekä
- ennakoititoiminnan organisoinnista tulevaisuudessa.

Selvityksen tuloksia käsiteltiin ohjausryhmän kokouksessa huhtikuussa sekä ohjausryhmän ja ennakoitiryhmien puheenjohtajien sekä sihteereiden kokoontumisessa toukokuussa. Selvitys ja sen tiivistelmä tallennettiin Eduuniin ja linkki materiaaleihin toimitettiin koko jäsenistölle. Yhteenveto selvityksen tuloksista on tämän raportin liitteenä 6.

Sekä ohjausryhmän että ennakoitiryhmien vastauksissa OEF:n toisen kauden organisointimallin vahvuudeksi koettiin laaja ja kattava osallistujakunta sekä työskentelyn toimivuus. Tosin molemmissa vastaajaryhmissä nähtiin toiminta- ja työtavat myös yhtenä kehittämistarpeena. Kehittämistarpeiksi koettiin myös foorumin rakenteiden kehittäminen sekä roolien, tavoitteiden ja tehtävien selkeyttäminen ja vaikuttavuuden parantaminen.

8.3 Arviointikyselyiden vastausten vertailua vuosien 2022 ja 2024 välillä

Sekä vuoden 2022 itsearviointikyselyssä että Karvin vuonna 2024 toteuttamassa kyselyssä ennakoitiryhmien jäsenille esitettiin joitain samoja kysymyksiä. Taulukossa 3 esitetään osuus niistä vastaajista, jotka olivat täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa em. kahdessa eri ajankohtana toteutetussa kyselyssä.

Taulukko 3. Vertailua itsearviointikysely 2022 ja Karvin selvitys 2024.

Väite	Täysin samaa mieltä ja jossain määrin samaa mieltä olevien osuus 2022	Täysin samaa mieltä ja jossain määrin samaa mieltä olevien osuus 2024
Foorumiin käytetyt resurssit vastaavat siitä saatua hyötyä	48 %	47 %
Viestintä foorumin sisällä on riittävää	71 %	68 %
Foorumin organisointimalli ja sen eri toimijoiden vastuut ovat selkeitä	48 %	65 %
Foorumin organisointimalli tukee sen tavoitteiden saavuttamista	52 %	61 %
Osaamisen ennakointifoorumi edistää koulutuksen ja työelämän välistä vuoropuhelua	66 %	78 %

Koska vuoden 2022 kyselyn toteuttamisen aikaan ei ennakointituloksia oltu vielä julkaistu, kysyttiin ennakointiryhmiltä tuolloin tulosten osalta vain, että tietävätkö vastaajat, mihin tuloksia tullaan hyödyntämään. Runsas puolet vastaajista oli tuolloin jossain määrin tai täysin samaa mieltä väitteen ”Ennakointiryhmä on tietoinen siitä, kuinka ennakointituloksia tullaan hyödyntämään” kanssa. Vuonna 2024 väitteeseen ”Osaamisen ennakointifoorumin tuottama tieto on hyödyllistä tulevaisuuden osaamis- ja työvoimatarpeiden selvittämiseksi” yhtyi joko täysin tai jossain määrin 87 % ennakointiryhmien jäsenistöä edustaneista vastaajista ja ohjausryhmän vastaajista kaikki (100 %). Sama väite esitettiin myös OEF:n jäsenistöön kuulumattomille ulkopuolisille tiedon hyödyntäjille, ja heistä jossain määrin tai täysin samaa mieltä oli 77 %.

Liitteet

Liite 1 Ohjausryhmän toimintaa suhteessa sen tehtäviin

Liite 2 Ennakointiryhmien osaamis- ja toimialat

Liite 3 Yhteistapaamiset keskeisimmät sisällöt 2021–2024

Liite 4 OEF:n ennakointiprosessi

Liite 5 OEF:n ennakointiprosessin aikataulutus

Liite 6 Selvitys Osaamisen ennakointifoorumin (OEF) toiminnan tuloksista ja vaikuttavuudesta – yhteenvedo tuloksista